

پروړد کړدنی مندا نی داهنځر... رڼا شوان

پښتانه څارستانه تېکاني مړۍ ځای ته، هډموو ته و شته سیر و سیمه راننه، که له تېممه دا هډن و مړۍ له پریاندا حېساو ته و، هډموویان پری زاده ی بیر و هډش و کښش و کښنډان و تاقیکردن و و کاری پرجستې کړدنی داهنځران. سا له دواي ساهیش له سایې بیرکړدن و و کښشی داهنځراندا، شته تاز تر و سیر و سیمه تر ډنډ ناراو، چونکه مړۍ هډمیش نوځواز و پښکوتو و خواز، حېز له سووون و سواو بوون و په ژيانه کی چې قبېستو و ناکات.

پروړد کړدنی و پښکوتی اندنی مندا نی داهنځر، له وډایه که چېن بتوانین زېمینۍ کی له باری ته و تېان په پښخسینین، تا گڼش په توانا و خپا و په بیرکښکانیان بکن. راسته که داهنځران پری زیرکی و ژیری، پښام له کښنډو کان ته و تېان سلماندوو، مېرج نیی که مندا نی داهنځر، پلۍ کی زېر پښ و باي زیرکیان هډته. له وانه یی که مندا نی داهنځر پلۍ زیرکی ناو ندی ته. ته و داهنځران په تنها بواي زانیاری ناگرته و، مندا نی کانیشتان پښم چې مکې پروړد مکن، که دې ته له باری زانیاریدا، سرکوتوو و هډکوتوو و با داستن، ته گینا نابن په داهنځر. ته په چوون و ته گڼیشتنۍ کی هډی، چونکه داهنځران هډموو بوارکاني ژيانی مړۍ دگرته و: باری زانیاری، وژۍ، رښیری، هونځری، و رزشی، ته کنډله ژۍ، تاد.

پښکوتی اندنی مندا نی داهنځریش، کارکی هډنډ گران و ته ستېم نیی، که تووشی دامان و رامانمان بکن، پویستی په ته گڼیشتن و هډوی زېر و پروړد و ابوون هډی. پویستی په هاندان و دسختۍ و پشتگیریکردن و یارم تیدان و دابینکړدنی زېمین هډی. هډموو دایکان و باوکان، هیواي ته و د خواز، که مندا نی کانیان جیاواز و داهنځرین. پښام ته نیا په حېز و هیواخواری ته خواسته یان نایا ته دی.

دې په ته و ش بزانه، که هډر مندا نیک تاستۍ کی په کراوی زیرکی و توانای بیرکړدن و و خپا کړدنی هډی، په زېر و په فشار ناتوانین بیانکښان په داهنځر.

هډنډ پښان وایي که (له سدا هډته) ی زیرکی په ماو یی (له سدا

بیست)ی زیر کی لای فربوون و و رگرتن و گش د کات و پشد ک و ت. بام زانایانی پرورد و درووناسی، پیان وای ک پروردی دروست و راهه نانی ب نام یی و دابینکردنی پداویستی کان و ه کار کانی گش کردنی بهر و توانا کانی داه نانی مندانان، لای بی کرد کردن و و خ یای زانستی و بیر کای نو و تاقیکردن و دا، داه نان ب رج ست د ب ت. ب کورتیش کس لای سکی دایکی و داه نان ر نه بوو.

نایا دتوانین و توانا و خ و نانی ک مندانان ه یان، گش یان پبدین؟ نایا دتوانین مندانان کمان ب س ر پ یژی شار زایی و بهر کانیا ندا، ب ر و ق ناغی داه نان س ریان بخین؟ لای و بامدا، ددین گ ر پشودر ژبین لای گ یاندا، ب ر ی نازادیان لای گرین، هاندر و یارم تیدر و پشتیوانیان بین، و و لای مندانان کمان د خوازین، د ن دی.

چند پناس یک ب چمکی داه نان:

داه نان کردار ک، ک داه نان ه و لای و دات، لای ر لای گوزار شت کردن لای خ یای و بیر ک کانی و، خای بسلم ن ت، ب و و لای شت کی بهم به ن ت، ک ب لای خای و ب لای ک م و و تاز یی. داه نان د ر نجام کی داه نانی دژ با و، و کو: ه نرا و ی کی تاز، تابلای کی هونری تاز، یا تیر کی زانیاری تاز، تاد.

مندای داه نان، و مندان یی ک جیا واز و توانا یی کی هشی با یای ه یی، لای ناست کی زیر کی و ت گیشووی و ت شدا یی، ک لای ناستی دیایکراوی ناسایی با تری. لای ی ک ک لای بور کانیشدا، لای گ مندان ها و ت م ن کانیدا، جیا وازای ه یی، نایا لای بواری زانیاری، و ژ یی، ر شنبیری، هونری، و رزشی، یا لای ه ر بواری کی تر دا ب ت. مندای داه نان، مندان ک ح ز ب خ بردن پش و و و خ د رخستن و خ ه قورتانندن و خ سلمانندن د کات، د ی و ت شت بزانت، مندان کی پرسیار ک ر، د پرس ت و و نامی دروستی پرسیار کانی د و ت. ب کورتی مندای داه نان، هشی پ لای خ یای و بیر ک و پرسیار، پ لای خ و ن، د ی و ت ب پراکتیکی تاقیان بکات و ب رج ست یان بکات.

(ت ماس ن دیسن) ک زانای داه نان، داه نانی وزی کار با و گ پ و زیاتر لای ه زار داه نانی تر. کات ک مندا بوو، ز ر پرسیری د کرد، ه چ ک س کی بدیای پرسیار کی ل د کرد. وای ل هات خ کی ک لای پرسیار کانی ب زار بوون. ب (نازانین) و بامیان د دای و. دیسان ن دیسن لایانی د پرسی: نای ب

نازانن؟ ئم مندا ز پرسم، بوو ب و زانا داهنن مزن، ك
تا ه تاي مرقاي تي قرزاري ئون.

خس تنكاني منداي داهننر:

۱- منداكي خه قورتنن: منداي داهننر، خيا فراون و
كراويي، بير ل ه موو شتك دكاتو. ه ميش ديت و تي بري
پشوو، درك و وت و بووني ه بت، ئوي نايزانن ديت و
بيزانن، پيو ندي ب ئموو ه بت يا ن بت، ديت و تي بري
دوروي ثا شنا بت و زانباري نوي دسبك و تي. شتكان و
باب تنكاني ياريكردنكاني تاقى دكاتو و كو: بووكك،
ئ تنميل، فرك، باب تي پارچداري تر، پارچكانيان لك
ه د و شنن و، ه و پش دات، ك دووبار پك و يان بنن.

ه نن ل دايكان و باوكان، لم چشن رفتارانن منداكانيان
نيگ ران و پست د بن. لوانن ي و كو سزادانك باب تنكاني
ياريكردنكانيان ل بر د ست لادن و ه يان بگرن. بام م بستي
منداان ل ه و شانندنوي ئ و باب تانن، ئ و ي ك بزنان چن
پك و نراون و چن دووبار و كو خياني ل بك ن و. پويست
دايكان و باوكان، ل و جر باب تانن يان ب بكن، ك مندااني تا
تمن پچ ساان وات (مندااني ق ناغي باخچي منداان) بتوانن
ه يان بو شنن و و دووبار پك و يان بنن و، و كو: ميكانن
رنگاو نك، بووك و باغي، موورووي دنك گ وري رست كراو، تاد.

۲- منداكي نرم و: منداي داهننر، ه و ش و شيرز و
خشاو و و خراب يار نيي، نرم و ل س رخ ي ل چار س ركردي
كشكاني. م ب ستيشمان ل نرم و ي، بيرچ ق ب ستوو نيي،
بير ك يكي دياريكراو و شوازيكي ريني د فگرتووي نيي، ئ و
سربست و رهايي، ب دواي ه بژارد و چار سري تريشدا د گ گت.

۳- زمان پاراو: منداي داهننر، ب زوويي زماني گ ش دكات، زو
فري وش و رست و قس كردن و گوزارشتكردن د بت، دسك و تي
زمانن، ل ساماني زماني هاو هاوتن م نكاني زياتر.

۴- باب و اخ ي: منداي داهننر، شانازي ب ك س تي خ ي و دكات،
بوا و متمانن ب ه ز و ب تواناكاني خي ه ي. ه رد ميش
:گ شينن، روو خ ش، ل و ب خ نديي، خاگر، ك ن د ر، قس خ ش،
پرتووك و گ قاريش د خو ن تن و.

۵- ز ر د پرس: ي ك ل سيما گرنگكاني منداي داهننر
(ز ريرس) د پرس و ه موو ه ست و ريي كانيشي ب كارد ه ن، رري
ب ديان جار د پرس: ب؟ چن؟ ب چي؟ ب ئوي، ئوي نايزانن

دایکوت بیزانت، یا شتی زیاتری لاسر بزانن.

نابلت دایکان و باوکان و مامستاکان، وولامی دروستی
پرسیارکانیان نندنوو، یا بلیان بکن و وولامکی هلی و
سقت و نادرستیان بدنوو. ئگینا زر لاسر مندانان و لاسر
ئو کساننش دکوت، ک بلی هلی وولامیان داوونتنوو. رنگ
مندانان پرسیاری سیر و نابلیش بکن، هر دبت بلی دروستی و
گنجای وولامیان بدنوو. زر پرسیارکردنی مندانان، لایلیکی
ئرینیی و نشانلی زیرکی و ژیری. زر للی دایکان و باوکانی
نابلت، بلی مندانان کان دکن: دمتان داخن، ئوو مندان و
ختان للی هوو قس و باسکدا هلمقورتین. بلی:
(یلمات) دکن: "تا تملنی سیانز سلیم، وامدزانی ک ناوم -
دمت داخ - ی"

(سوکرات) للی فکردنی قوتاییکانیدا، زر پستی بلم ربار
دبستی، واتا شوازی پرسیارکردن وولامدانوو. تا ئو رادیلی ک
هند للی پروردکاران و وانلیژان بلی (ربازی سوکراتی) للی
فکردندا ناوی دلی.

۶- حلی سکردلی هلی: مندالی داهنر، حزدکات بلیت، بلی
سکرد، بلی پشوو، بلی سردست، بلی رابری گرووی مندانان.
بلیت بلیخاوانی بلیار. حلیش دکات هلمیش یلکم بلیت. للی نلی
گرووپ و کمللی منداناندا، ئامادبوونی هلیت. تواناکانی خلی
دربخت، رلی هلیت، را و بلیچوونکانی بلیهند بزانن.

۷- خلیافراوان و بیرتیژ: مندالی داهنر، خاوانی خلیاکی
فراوان و بیرکی تیژه.

۸- چاونلترس و ئازای: مندالی داهنر، مندالیکی سلیرکیش و
چاونلترس، بلی بلیواو کار و تاقیکردنولکانی ئنجام ددات. هلی
و شکستییکانی کلیلینادن. بلیپرسیاتی دئرئنجامی کارکانی
هلیدگرت. خاون ئیرادیکی بلیهز و دان بلی ئستمدانن.

۹- حلی بلی سربلیخلی دیکات: مندالی داهنر، حلی بلی واکات ک
فشار بلینلیری و سنوورداری بکن، حلیش ناکات کسانی تر، دلیست
للی کارکانی و للی بلیارکانی وولیدن. نایلیوت پشت بلی کسانی
تریش بلیستت. دلیلیوت پشت بلی تواناکانی خلی بلیستت. بلی ئولپلی
ئزادی و سربلیخلیشوو بلیار بدات و رلیفتار بکات.

۱۰- خلی لکدروو: مندالی داهنر، بلی خلیایی و بلی وردی
تلیینی شتکان دکات و للیکیان دداتوو و هلیپاندسنگنن. گلیر
رووبلیووی کلیشلیکیش بلیت، بلی خلیایی للیکیدداتوو و بلی خلیایی

چار سړک به ځای د د ز ت و .

چ ند ه نگا وک به به داه ن رکردنی مندا ان :

۱ د زین و و ی به هر و توانا و ، لای ن جیاواز کانی ک س تی مندا کا نتان .

۲ ناو بردن و پ ل ل ن ک ردنی ، ه مو و ئ و ش تانی ل به رچاوی مندا کا نتان . ناو زانین و به چی به کاره نانی ئ و ش تان ، گرنگ ل کرداری داه ن اندا .

۳ س یرکردنی ک نا ت ل ل فزی ن یی کانی پ رو ر د یی و ف رکردن و خ ش یب خ ش کان ، به شو و ی کی ل بار ، ک ه ست به به زاری و رستبوون ن ک ن .

۴ با به تی یاریکردنی تاز یان به دابین بک ن . ئ و با به تان شیان به دابین بک ن ک گ ش به زیر کیان د ک ن . یا به راه نانی ه شی مندا ان ل س ر بیرکردن و ، م ت ت یان ل ب یرسن . به س دان م ت یی کورد واریمان ه ن . به نموون ، ئ م چیی و چی پ د ن : “سوز وک خ یار ، به رز وک چنار ، مزر وک ه نار ، ل د و د یه ن ن به شار ؟”

۵ مندا کا نتان ل س ر ه می ش ک شکردن و ئارامی و دان ب خ گرتن رایان به ن ن .

۶ مندا کا نتان رابه ن ن ک به به ترس ، ر خ ن بگرن و را و به چوون و ت بینیی کانیان د ر ب ن . ه و و ی راستکردن و و ی ه ن ک نیش بد ن .

۷ ر ز ل ئازادی و س ر ب خ یی و ل تایب تم ندیی کانیان و ل را و ل به چوون کانی مندا کا نتان بگرن . و کو : کاتی نووستنیان ، ه بزاردنی ر ن گ کانی جلو ب ر گ کانیان .

۸ گ ر بلو ت ، شو ن کی دیاریکراو ، به چالاکیی کانی مندا کا نتان ت ر خان بک ن .

۹ م رج و سانس ر و س پانندن ، م خ ن س ر یاریی کانی مندا کا نتان ، با به کامی د یان ، ح زیان ل چ یاریی ک ئ و یاریی بک ن . ت نها یاری زیان ب خ ش ن بن .

۱۰ ئ و و ش م خ ن د یان و ک ئ و ل یان د ترس ک تووشی ئازاربن ، چونک ئ م نیگ رانیی ئ و ، ئازادیان زنجیر د کات ، ناه ن به ه و سی خ یان یاری بک ن . نموون ی کتان به د ه نم و : ل س ای (۲۰۰۳) دا ، ل شاری (ب رگن) ل (ن رویج) ل باخچ ی کی مندا ان دا ، پراکسیسم د کرد . کچ کی مندا ی خرین ، به دار کی به رزدا ه گزا و ویستی بچ ت س ر دار ک ، منیش هاوارم ل کرد ، س رن ک و ی ، د اب ز . به و ب ر ی باخچ ک ش چاوی ل بوو ، به منی وت : “م یترس ن ، با س ربک و ت ، پ شتر به دار کی نزمدا س ر ک و ت .

ئەو دەپىۋەت لى بىردەم ھاۋىنىڭ كانىدا، ھەز و توانا و ئازايى خى دىرىخات. دىشەۋەت لى سەر دارىكەۋە، دىمەن و روۋىرىكى زىاتىر بىيىنەت

۱۱- لى مىنداڭ كانتان بىگەن، با فەرى يارى شەتەنچ و تاۋى بن، يا يارى (وشەسازى) دروستكىردنى چەند وشەيك لى چەند پىتەك يا پەكەرنەۋى خانە بىتەڭ كەن بى پەت، بى دىزىنەۋى وشەي داۋاكراۋ. ئەمانە و چەندىن يارى ھاۋى شەۋى تر ھەن. ئەم جەرى يارىيانە مەشكى مىنداڭان چالەك دىكەن.

۱۲- لى مىنداڭ كانتان بىگەن، با بى ھەۋەسى خەيان ۋەندەكەن بىكەش. مىنداڭان لى رەي ۋەندەكەنەۋە، گوزارشت لى ناخى دى و دىروۋىيان دىكەن، لى راز و نىياز و ھىۋا و لى خەۋن و خواستەكەنەن.

۱۳- دىتوانە ھەندە چىرەكەن بى بىگەنەۋە يا بىخەنەۋە. ئەمەي كورد گەنجىنەيكە دىۋەنەندى چىرەكەي فەلەكەرى و چىرەكەي بىرئەگەردەنمان ھەيە. ئەمەۋ چىرەكەكەنى ئىزەپ، لاۋەنتىن، ھانس كرىستىيان ئەندەرسەن، برايانى گرىم، لىيەن تەستەي، ئەستىرىد لىندگىرەن، كىلەي و دىمەنەي ۋەدەۋەلە بن موقەفە، تادە. چىرەكەكەنى ئەم نوۋسەرانە لىبارەن بى مىنداڭان، لى(۳-۱۲) سەمان. كەمەۋەكە چىرەكەنۋەسى ھاۋچەرخى كوردىشمان، چىرەكەكەنەن بى مىنداڭان لى ئاستەكەي جىھانىدان، لىۋانەش چىرەكەنۋەسەنە مىنداڭان: فەرىدوۋن ۋەلى ئەمىن، لىتەف ھەمەت، مەمەد فەرىق جەسەن، جەلال مەحمۇد، تەھىر سەجەيدە، عومەر ۋەبدولەھىم، جەزا ۋەلى ئەمىن، سەلام مەنەي، ۋەلى جەمەتەشەيد بىرەنچە، سەلاخ نىسارى، فەۋزىيە مەنەي، تادە.

۱۴- گەشتى رەشەبىرى و زانىيە بى مىنداڭ كانتان رەكەخەن ۋەكە: سەردەنى مەزەخانە، گەلەرى ۋەندە، شۋەندە رەشەبىرىيەكەن، كەتەبەخانەي گەشتى، كەنەلە تەلەفەزىيەكەن، چەپەخانەكەن، كەرگەكەن، ئەۋ شۋەنەنەش كە گەفەرەكەنى مىنداڭەنەن لى ئامادە دىكەن.

۱۵- خەزانەن بى گەشتى و دايەكەن بى تەيەتەي، رەكەكەي گەنگەيەن ھەيە لى پەروەردەكەنەن و پەگەيەندەنە مىنداڭەنى نوۋخەۋەز و داھەندەر و پەشەكەۋەتوۋخەۋەز. ھەر بى نەۋەنە، دوۋبارە (تەمەس ئەدەسەن) دىكەن: "ئەۋە دايەكەن بۈۋەكە دروستە كەردەم" بىيە ھەمەشە خەي بى قەرزەرى دايەكە دەزانەي.

۱۶- ھەندەن و ستەيش و ئەفەرىنەن دىستەخەشى لى مىنداڭەن، لى كەتەي ئەنجامەنى كەرەكە داھەندەرانە، كەرتەكەندەكەي ئەرىنەن لىسەر

مندایان و درختان به داهانان کانیان هی.

۱۷— له ئهممدا، ئینتەرنەت و ئایپاد، رەهەکی گەریان لە گەشتکردنی هەش و خەیاڵی منداڵاندا هی، بەهەم پەویستە کەنتەری بکەن و بەر و لایەنە ئەرەنییەکان ئاراستە بکەن.

لە کەتاییدا دەمەوت ئوو بەهەم، کە منداڵانی بەهەمەند و زیرەک و داهەنەری کوردمان زەرن. بەهەم بە داخوو، کە ووکو پەویست، نە پەداویستیەکانی گەشتکردن و پەشکەوتن و داهەنانیان بە دابین دەکەن، ووکو پەویستیش نە پەشتیان دەگرن و نە هانیان دەدەن.

نەرویج: (۲۲ی/۲۰۱۷/۷)